

Aaltjes uniform aan de keukentafel

Vertaalslag onderzoeksresultaten naar praktijk belangrijk voor aanpak

Over aaltjes en aaltjesbeheersing bestaat nog veel onduidelijkheid. Daarnaast is er in sommige gebieden bij boeren nog te weinig bewustwording. Dat komt de bodemkwaliteit op termijn niet ten goede. 'We leven van het kapitaal en niet van de rente.'



In het veld een goede aaltjesdiagnose stellen, is lastig. Dat werd onder andere duidelijk tijdens gruwelroutes, waarbij akkerbouwers besmette percelen in de praktijk bekeken. Op de foto rechts adviseur Albert Wolfs van het HLB in Wijster.

Archieffoto: Nieuwe Oogst

Actieplan Aaltjesbeheersing organiseerde vorige week de landelijke aaltjesdag in Nijkerk. Het doel van de dag was om adviseurs, onderzoekers en anderen om de hoogte te brengen van de nieuwste ontwikkelingen. 'Het is zaak om de resultaten van onderzoek goed en uniform te vertalen. De vragen die boeren aan de keukentafel stellen, zijn steeds ingewikkelder', zegt IJzebrand Rijzebol namens de stuurgroep Actieplan Aaltjesbeheersing.

Sinds het begin van het Actieplan Aaltjesbeheersing in 2005 is er al veel materiaal ontwikkeld en gemaakt. Maar het is niet zo dat boeren geen vragen meer stellen. Nu opheffing van de Productschappen dreigt, is Rijzebol bang dat de financiering van onderzoek en kennisoverdracht in gevaar komt. 'We drijven langzaam de problemen in. Afschaffen van de verplichte bijdrage is erg onverstandig. Solidariteit is van groot belang.'

SYMPTOMEN EN OORZAAK

Een van de nieuwste producten van het Actieplan Aaltjesbeheersing is de aaltjestipkalender. Deze digitale kalender (nog niet helemaal af) geeft inzicht in symptomen en gewasschade in het veld, beste moment voor bemonsteren, de rol van groenbemesters en welke maatregelen op welk moment het meest effectief zijn.

Rijzebol: 'De kalender helpt bij de praktische invulling van aaltjesbeheersing door de boer aan de keukentafel. Nodig, want de problematiek zit helaas nog niet bij iedereen goed tussen de oren.'

In het veld een goede diagnose stellen, is lastig zegt Albert Wolfs van het HLB in Wijster. 'Het symptoom in het veld is niet altijd hetzelfde als de oorzaak. In de meeste gevallen zijn er meerdere oorzaken. Vaak heb je te maken met twee of drie soorten aaltjes. Wat je in het veld ziet, kan mede zijn veroorzaakt door fouten in de bemesting. Niet zelden is bemesting de hoofdoorzaak van een slechte groei, waardoor de symptomen van het aaltjes zich sterker manifesteren.'

Aan de hand van foto's van praktijk-situaties maakt Wolfs duidelijk dat het bij een diagnose belangrijk is om zoveel mogelijk informatie over het perceel boven tafel te krijgen. Denk aan voorvruchten, bemesting, bemestings- en aaltjesonderzoek. 'Je kunt dan afstrepen wat het niet kan zijn.'

Het bekijken van planten in het veld geeft vaak geen uitsluit. 'Je moet niet gaan raden. Daar heeft een boer niets aan. Een monster in het laboratorium

laten onderzoeken is het beste wat je op zo'n moment kunt doen.'

MONSTERNAME

Bij de monstername kan veel fout gaan: de verkeerde plek, te ondiep, verkeerd tijdstip, te weinig grond en wortels in het monster. 'Daarnaast is van belang dat het monster op de juiste wijze bij het laboratorium komt. Wanneer het monster te lang in een warme auto ligt, missen we in het laboratorium veel aaltjes', geeft Egbert Schepel van het HLB aan.

Om van het laboratorium de juiste uitslag te krijgen, is het nodig om de juiste vragen te stellen. Moet het lab alleen de wortels beoordelen of ook de grond onderzoeken? Als een laboratorium geen incubatiemethode toepast en bij AM geen soortbepaling uitvoert, heeft de uitslag minder waarde. Schepel: 'Laat altijd grond en wortels analyseren, en altijd een analyse met incubatie. Een monster laten analyseren is duur, maar een slecht gewas kost meer.'

Bijzondere aandacht vraagt Schepel voor de bemonstering bij Meloidogyne chitwoodi. Een monstername voor Milo-intensief moet voor 15 november plaatsvinden. 'Als je laat in het jaar een monster neemt, mis je veel chitwoodi die er het volgende seizoen wel is. Ook in het voorjaar is de detectiekans laag. Als je dan iets vindt, weet je zeker dat je geen aardappelen moet telen. Vind je niets, dan is dat geen enkele garantie.'

BEDRIJFSHYGIËNE

Aaltjesbeheersing begint bij een goede bedrijfshygiëne. Annemarie Breukers van Wageningen UR en Pieter de Wolf van PPO hebben hier op verzoek van het ministerie van Economische Zaken en LTO Nederland onderzoek naar gedaan. 'De opdrachtgevers vroegen zich af of er in Nederland wel genoeg kwalitatief goede grond overblijft voor hoogwaardige teelten. Speelt die angst in de praktijk

ook? welke maatregelen nemen telers nu en hoe kun je ernstige problemen voorkomen?'

Bij het onderzoek is gekeken naar maatregelen die relatief eenvoudig zijn uit te voeren, kosteneffectief zijn en voor een grote groep telers relevant zijn. Het gaat om maatregelen als (extra) keuren van aangekocht uitgangsmateriaal, bemonsteren van huurpercelen, eisen stellen aan de loonwerker, gerichte werkvolgorde van percelen en afvoeren van sorteergroen.

Bij het interviewen van twaalf ondernemers kwam naar voren dat veel bedrijven wel iets meer kunnen doen. Breukers: 'Niet iedereen doet evenveel aan bedrijfshygiëne omdat boeren het risico verschillend inschatten. 'Er gebeurt mij niks', 'de loonwerker ziet me aankomen' of 'niemand hier in de buurt doet het'. Of ze denken dat het niet kan, want het is in die periode al zo druk.'

GROENBEMESTERS

Sommige groenbemesters laten de aaltjespopulatie actief afnemen. Uit onderzoek door PPO blijkt dat alle rassen Japanse haver een besmetting met *Pratylenchus penetrans* verlagen. 'Maar Japanse haver is juist een goede waardplant voor chitwoodi', waarschuwt Johnny Visser van PPO. Als een groenbemester een goede waardplant is, neemt de besmetting toe. Ook winterboon en winterwikke zijn zeer goede waardplanten voor chitwoodi.

Onderdrukken van aaltjes kan ook door groenbemesters die toxische stoffen bevatten in de grond in te werken (biofumigatie). Vooral koolachtige gewassen zijn hiervoor geschikt. Het nadeel is dat bij de teelt de aaltjespopulatie zich eerst opbouwt. Het netto effect van de biofumigatie is daardoor slechter dan van braak. 'Eerst *Pratylenchus penetrans* opbouwen en daarna afbreken, helpt weinig', concludeert Visser.

Bij een nateelt van aardappelen geven alle biofumigatie-gewassen een verhoogde opbrengst ten opzichte van zwarte braak. Visser: 'Dat komt door het algemene positieve effect van de teelt van een groenbemester. Biofumigatie werkt niet via doding van bodempathogenen, maar via verbetering van de bodemgezondheid en -kwaliteit. Om biofumigatie goed te laten werken, moet het gehalte aan toxische stoffen omhoog.'

Pootaardappelteler Frank de Schutter uit Noord-Groningen is in 2010 begonnen met inundatie van 20 hectare landbouwgrond ter bestrijding van aardappelmoeheid. In 2011 heeft PPO deze praktijksituatie gebruikt om de effectiviteit van deze maatregel te onderzoeken. Toen werd 30 hectare zestien weken onder water gezet. Uit PPO-onderzoek blijkt een effectiviteit van 99 procent. Reden waarom NVWA inundatie als officiële bestrijdingsmaatregel gaat erkennen.

De kosten, inclusief het verlies van een teelt tarwe, zijn bij De Schutter berekend op 2.700 euro per hectare. Daar staat, door de teelt van pootgoed in plaats van consumptieaardappelen, een extra saldo van 4.000 euro tegenover. 'Als je na inundatie afwisselend hoog resistente en vatbare rassen teelt, beginnend met hoog resistent, kom je het beste uit', zegt onderzoekster Willemien Runia van PPO.

BODEMKWALITEITSPLAN

Volgens aaltjesonderzoeker Leendert Molendijk van PPO is het voor een boer moeilijk om bij aaltjesbeheersing de goede beslissingen te nemen. Elk gewas heeft specifieke eigenschappen als het gaat om vermeerdering van aaltjes. Het ene gewas laat opbrengstschade zien, het andere niet. Daar komt bij dat een onderzoeker op een proefveld vergelijkingsmateriaal heeft. Een teler ziet in de praktijk op zijn perceel geen verschillen.

Molendijk constateert dat de bodemkwaliteit onder druk staat. Dat komt ook

door schaalvergroting (minder aandacht per perceel) en de pacht van gronden voor zwerfende teelten. 'Een derde van het pootgoed staat op gehuurd land. De eigenaar staat op afstand en heeft weinig aandacht voor de bodemkwaliteit. Voor behoud van de bodemkwaliteit zou het goed zijn om alle bodemeigenschappen in een geografisch systeem vast te leggen.'

Een bodemkwaliteitsplan maakt de geschiktheid van percelen voor een bepaald teeltdoel inzichtelijk. Volgens Molendijk draagt dat bij aan de verbetering van de bodemkwaliteit op de langere termijn. Tijdens de aaltjesdag werd duidelijk dat niet iedereen daar dezelfde waarde aan hecht. Denkt aan jonge en oude boeren, pachter en verpachter en het belang van een goede opbrengst op korte en lange termijn. Krijg je een bodemkwaliteitsplan wel aan de praat, vroegen de deelnemers zich af.

HAN REINDSEN

Bemesting en aaltjes twee werelden

De aaltjesdag op 6 december in Nijkerk werd bezocht door ongeveer 75 adviseurs, intermediairs en onderzoekers. Op 28 november was er in Nijkerk een bemestingsbijeenkomst met bijna honderd mensen met dezelfde achtergronden. Volgens de organisatoren van de aaltjesdag is het opvallend dat maar ongeveer vijf personen beide bijeenkomsten hebben bijgewoond. In de praktijk blijken het twee verschillende werelden te zijn. Dat komt het oplossen van de aaltjesproblematiek niet ten goede. Wat in het veld aan aaltjessymptomen te zien is, kan mede zijn veroorzaakt door fouten in de bemesting. Niet zelden is bemesting de hoofdoorzaak van een slechte groei, waardoor de symptomen van het aaltjes zich sterker manifesteren. Het is daarom belangrijk dat adviseurs verstand hebben van aaltjes en bemesting.